

การศึกษาบทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของ

พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนทสีโล)

A Study of the Role of Propagating Vipassanā Meditation of Phrakhru Bhāwanāvihāradham Vi. (Leak Chandasilo)

พระอธิการสง กุณสโก (วารินกุด), พระมหาพจน์ สุวโจ และพระมหาถนอม อานนุโ

Phra Athikan Song Guṇesako (Waringut), Phramaha Phocana Suvaco

and Phramaha Thanom Amando

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: udomsamak.p@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนทสีโล) และ 3) ศึกษาบทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนทสีโล) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 รูป/คน แล้วสรุปด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. กรรมฐานเป็นการเน้นในอุบายของการดูจิต โดยอาศัยการกำหนดในสภาวะต่าง ๆ มีวิธีการของสมถกรรมฐาน 4 ประการ คือ 1) การกำหนดตามรู้อาการที่ปรากฏทางกาย 2) การกำหนดตามรู้อาการเวทนาที่ปรากฏ 3) การกำหนดตามรู้อาการที่ปรากฏทางจิต และ 4) การกำหนดตามรู้สภาวะธรรมที่เข้ามาทางทวารทั้ง 6 ได้แก่ จักขุทวาร โสทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร และมนทวาร

2. พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนทสีโล) สอนตามหลักการปฏิบัติในสติปัฏฐาน 4 และคัมภีร์วิสุทธิมรรค โดยแนะนำให้เจริญสติกำหนดรู้รูปนามปัจจุบัน เน้นการกำหนดรู้การเคลื่อนไหวในอริยาบถทั้งหลายให้เห็นรูปนาม ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีตัวตนส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติในห้องกรรมฐานมากกว่าการปฏิบัติรวมเป็นหมู่คณะ มีการสอบอารมณ์เพื่อแก้ไขสภาวะอารมณ์เป็นระยะตามความเหมาะสมและตามอินทรีย์ของผู้ปฏิบัติ เพื่อชี้แนะผู้ปฏิบัติได้รู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะธรรมของรูปนาม และทำให้ผู้ปฏิบัติคลายความยึดมั่นถือมั่น

ได้รับบทความ: 14 กุมภาพันธ์ 2568; แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 6 เมษายน 2568

Received: February 14, 2025; Revised: April 3, 2025; Accepted: April 6, 2025

3. บทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทสิโล) ประกอบด้วย 1) คุณสมบัติ คือ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าทางปฏิบัติ 2) เทคนิคการสอน เน้นการสอนแบบบรรยาย เพราะเป็นการเข้าใจง่ายและเหมาะสมต่อการปฏิบัติ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย 3) สื่อการสอน สอนตามสถานการณ์และบูรณาการเข้ากับปัจจุบัน และ 4) เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ปฏิบัติเอง ประโยชน์ต่อหน้าที่ยังทำงาน ประโยชน์ต่อสังคม และประโยชน์ของความสามัคคีจะนำไปสู่สันติสุข

คำสำคัญ: บทบาทการเผยแผ่, วิปัสสนากรรมฐาน, พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทสิโล)

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the principles and methods of Vipassanā meditation in Buddhism, 2) to study the principles and methods of Vipassanā meditation of Phrakhrū Bhāwanāvihāradham Vi. (Leak Chandasilo); and 3) to study the role of Phrakhrū Bhāwanāvihāradham Vi. (Leak Chandasilo). It is qualitative research. By researching documents and collecting field data There is a population and sample of 25 people/person and summarized with analytical description.

The research results found that:

1. Principles and methods of Vipassanā meditation in Buddhism found that Vipassanā meditation focuses on the contemplation of the mind, relying on awareness of different phenomena. The principles and methods of Samatha meditation are divided into four parts: 1) kāyānupassanā satipaṭṭhāna: being aware of bodily sensations and actions. 2) vedanupassanā satipaṭṭhāna: being aware of the feelings that arise. 3) cittānupassanā satipaṭṭhāna: being aware of mental states or thoughts. and 4) Dhammānupassanā satipaṭṭhāna: contemplation of the mental objects that arise through the six sense faculties: eye, ear, nose, tongue, body, and mind.

2. Principles and methods of Vipassanā meditation taught by Phrakhrū Bhāwanāvihāradham Vi. (Leak Chandasilo) found that he teaches following to the four foundations of mindfulness (satipaṭṭhāna) and Visuddhimagga (Path of Purification). He advises students to cultivate mindfulness by observing the present moment and focuses on watching the impermanence and suffering in all phenomena, particularly in bodily

movements. His teachings emphasize the recognition that form and mind are impermanent, not-self, and leads to the release of attachment. Most of the meditation practice occurs in solitary retreat settings, rather than in group settings. The teachings also include periodic emotional check-ins to address mental states, allowing practitioners to gain deeper insight into the nature of form and mind and to reduce attachment.

3. The role of Phrakhru Bhāwanāvihāradham Vi. (Leak Chandasilo) in the propagation of Vipassanā Meditation found that 1) Qualities: he is a kind and skilled mentor, which directly contributes to the spiritual progress of his students. He is also a capable Dharma teacher, able to explain the teachings in great detail to alleviate doubts and guide his students effectively. His personal example serves as a model for his followers. 2) Teaching Methods: his teaching style emphasizes lectures, which make the material easier to understand and more suitable for meditation practice. He uses simple, clear language that is accessible to people of all ages and backgrounds, and he encourages an open atmosphere where practitioners can ask questions freely. 3) Teaching Media: he adapts his teachings to contemporary circumstances, using digital platforms such as YouTube, Line, Facebook, and the temple's website to disseminate teachings and reach a wider audience. and 4) Benefits of the Teachings: the teachings have had a significant positive impact on practitioners. Many report greater self-awareness, which helps them adjust better to family life. Professionally, they find improved focus and work efficiency. In society, they develop a stronger sense of duty and unity, contributing to greater peace and harmony.

Keywords: The Role of Propagating, Vipassanā Meditation, Phrakhru Bhāwanāvihāradham Vi. (Leak Chandasilo)

1. บทนำ

การศึกษาสงฆ์ในสมัยพระพุทธเจ้า เรียกว่า “ธรรมา” มี 2 อย่าง คือ คณธรรมา เรียนคัมภีร์ และวิปัสสนาธรรมา เรียนหลักการปฏิบัติแล้วลงมือปฏิบัติกรรมฐาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ธ.อ. (ไทย) 1/1/6) แต่หลังจากมีการเขียนคัมภีร์พระพุทธศาสนาแล้ว คำว่า “การศึกษาสงฆ์” มีนัยหมายถึงการศึกษาพระปริยัติธรรม (ปริยัติศาสตร์) หรือปริยัติศึกษาเป็นหลัก ซึ่งก็คือคณธรรมานั่นเอง ในขณะที่ “วิปัสสนาธรรมา” หมายถึง พระปฏิบัติศาสตร์

(ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นการศึกษาอบรมกล่อมเกลادنเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้มีความเรียบร้อยดีงาม พระพุทธเจ้าทรงกำหนดฐานะ (การศึกษา) สำหรับพระสงฆ์ไว้ 2 อย่าง เพื่อให้เหมาะกับวัยวุฒิและคุณวุฒิของพระสงฆ์ซึ่งมีความหลากหลายด้านวัยและพื้นฐานความรู้เดิม ท่านที่บวชในขณะที่เป็นหนุ่มมีพื้นฐานความรู้ดีก็ควรทำทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ธ.อ. (ไทย) 1/1/1-19) การศึกษาเล่าเรียนจากพระพุทธวจนะคือพระไตรปิฎก โดยการท่องจำไว้ เรียกว่า คันถธุระ ตามสมควรแก่ปัญญาของตนแล้วจำไว้ได้ กล่าวบอกพุทธวจนะนั้น ชื่อว่า คันถธุระ ส่วนการที่ฝึกหัดบำเพ็ญธรรมจนคล่องแคล่ว ยินดีอย่างยิ่งในที่เงียบสงบ เริ่มตั้งความสิ้นและความเสื่อมไว้ในอรรถภาพ ยังวิปัสสนาให้เจริญต่อเนื่องกันไปจนกระทั่งบรรลุอรหัตผล ชื่อว่า วิปัสสนาธุระ คันถธุระ คือ วิชาการศึกษา วิปัสสนาธุระ คือ วิชาชีวิต เหตุที่คนบวชตอนแก่ไม่นิยมบำเพ็ญคันถธุระก็เพราะบางคนเรียนมากแล้วมีประสบการณ์มากแล้วจากการทำงานตอนอยู่ครองเรือน บางคนอาจจบศิลปศาสตร 18 ประการมาแล้ว วิชาการทางโลกบางเรื่องก็เหมือนวิชาการทางพระพุทธศาสนาคงไม่จำเป็นต้องเรียนอีก เพราะไม่ได้เอาไปใช้ประโยชน์มากนัก คันถธุระหรือวิชาการทางพระพุทธศาสนาซึ่งละเอียดซับซ้อน โดยเฉพาะปรมัตถธรรมคือเรื่องจิต เจตสิก รูป นิพพาน ยากที่จะเรียนจบ วิปัสสนาธุระก็คือกรรมฐานในพระพุทธศาสนา คำว่า “กรรมฐาน” แปลว่า ที่ตั้งแห่งการงานมีนัยตรงกับคำว่า “ภาวนา” เป็นคำที่หมายถึงการปฏิบัติธรรม หรือ การฝึกอบรมจิตใจและอบรมปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล) เจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ พระวิปัสสนาจารย์ (พระอาจารย์ใหญ่) นามเดิม เหล็ก สุขศร เกิดเมื่อวันอังคารที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2492 อุปสมบท เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2512 ณ วัดนิคมเขต ต.ถาวร อ.ละหานทราย จ.บุรีรัมย์ พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล) สำเร็จการศึกษา น.ธ.เอก, ป.ธ.3 ในการศึกษาหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล) มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความเป็นมาของการปฏิบัติแบบ ยุบหนอ พองหนอ ของท่านพระมหาชาดก ญาณสิทธิ ในช่วงนั้นเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อ.จ. อาสโภ) ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรมได้เลือก พระมหาชาดก ญาณสิทธิ ให้เข้าฝึกกรรมฐานในปี พ.ศ. 2495 จากสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงโด่งดังของพม่า โดยมีอาจารย์มหาสีสยาตเป็นผู้สอน เมื่อได้ศึกษาวิธีและวิธีปฏิบัติกรรมฐานของสำนักนี้โดยละเอียดถี่ถ้วนและวิธีสอนกรรมฐานของสำนักนี้ถูกต้องตรงกับที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งได้รจนามาแล้ว และได้เดินทางกลับมาประเทศไทย ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุ (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), 2546 หน้า คำนำ) ท่านอินทวส กัมมัญฐานจริยะ ได้กลับสู่ถิ่นประเทศพม่า พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล) ได้เข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน มาเริ่มฝึกสาย พองหนอ-ยุบหนอ ที่สำนักวิเวกอาศรม จังหวัดชลบุรี เป็นเวลา 4 ปี โดยมีพระ

อาจารย์ภัททันตะ อาสภมหาเถระ เป็นพระอาจารย์ใหญ่ที่ให้การอบรมสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐาน

ปัจจุบันพระครูภาวนาวิหารธรรม เป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำที่วัดสุขสำราญ อำเภอนเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย จังหวัดปทุมธานี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, โพธิปักขิยธรรมสถาน ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี, สวณธรรมหาดเสลา ตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และบ้านสบาย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. มีสำนักปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่บรรดาศิษย์ของท่านได้ร่วมกันสร้างถาวร 2 แห่ง คือ โพธิปักขิยธรรมสถาน ตั้งอยู่ที่ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และสวณธรรมโคกระกา ตั้งอยู่ข้างวัดสุขสำราญ ตำบลยายแรมวัฒนา อำเภอนเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ท่านทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ในการสอนและอบรมพุทธบริษัทตามแนวสติปัฏฐาน 4 ตามที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาวิปัสสนาจารย์ (วิชาครู) จากพระอาจารย์ ดร.ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัมมาจริยะ อัคคมหากัมมัฏฐานนาจริยะ (พระอาจารย์ใหญ่) ตามแบบฉบับดั้งเดิม โดยมีได้มีการปรับแต่งเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการยังพระสัทธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ดำรงสืบทอดต่อไป

การสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล) มีความรู้ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างถูกต้อง และมีความฉลาดรอบรู้ในวิธีการสอน เพราะว่าวิธีการสอนที่ดีย่อมเป็นเหตุปัจจัยเกื้อกูลในการปฏิบัติ ทำให้สามารถบรรลุมรรคผลนิพพาน สามารถตัดกระแสแห่งวัฏสงสาร คือ ความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง จนสามารถมองเห็นสรรพสิ่ง ว่าล้วนอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนสามารถเพิกถอน อวิชชา ตัณหา อุปาทาน และกรรมอันเป็นสมุฏฐานของทุกข์ทั้งปวงได้ ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีความเพียรเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จผล ผู้ปฏิบัติจะต้องมีศรัทธา แล้วพยายามสร้างผลสำเร็จให้เกิดขึ้น ด้วยกำลังความพากเพียรของตนเอง ดังพุทธดำรัสว่า “เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเกิดตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้บอกเท่านั้น ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินตามทางนี้แล้ว เพ่งพินิจอยู่ ย่อมสามารถก้าวพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ธ. (ไทย) 25/276/117)

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล)” เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและปฏิบัติของผู้ที่สนใจ ไม่ใช่สิ่งที่จะพึงยึดมั่นถือมั่นเอาไว้ และยังเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน พัฒนาปัญญาญาณให้สูงขึ้น จนบรรลุมรรคผล นิพพาน ได้ในที่สุด และเป็นองค์ความรู้ต่อการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล)
3. เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ประชากร พื้นที่วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ และศิษยานุศิษย์ที่เกี่ยวข้องกับพระครูภาวนาวิহারธรรมในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 25 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยสัมภาษณ์พระวิปัสสนาจารย์ (พระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล) พระสงฆ์ผู้เข้าปฏิบัติธรรม พระสังฆาธิการในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ และอุบาสกและอุบาสิกาผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยคำแนะนำของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับเนื้อหา เรื่อง “การศึกษามหาวิทยาลัยการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล)” ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเองโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องแล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัย 2) เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ และ 4) นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำเรื่องขออนุญาตหนังสือขอความอนุเคราะห์จากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์

บุรีรัมย์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลไปยังเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

2. แบบสัมภาษณ์การศึกษาบทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล) ไปขอความอนุเคราะห์เพื่อให้ข้อมูล พร้อมอธิบายวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ให้เข้าใจอย่างชัดเจน

3. นิตหมาย วัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ศึกษารวบรวมเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียงนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ คือ วิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท การเผยแผ่ธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทสีโล)

2) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) นำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะศึกษาจากเอกสาร วรรณกรรม หนังสือประเภทสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัยสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 หลักการและวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา

กรรมฐาน เป็นการเน้นในอุบายของการดูจิตแต่ละรูปแบบโดยอาศัยการกำหนดในสภาวะต่าง ๆ โดยหลักและวิธีการสมถกรรมฐาน ได้ยึดหลักการปฏิบัติ สติปัฏฐาน 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ปา. (ไทย) 11/80/59, 11/109/79-80, 10/196/158, 11/306/276) 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการตามกำหนดรู้อาการของกาย ได้แก่การตามรู้อิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง และนอน การตามรู้อิริยาบถย่อยต่าง ๆ เช่น การเหยียด การคู้ การเหลียว การแล การเคลื่อนไหว การก้ม การหัน การเอี้ยว การย่น การตะแคงการถูก การละ เป็นต้นตลอดจนการตามรู้ลมหายใจที่ปรากฏขึ้น 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยการตามกำหนดตามรู้อาการเวทนาที่ปรากฏขึ้น มีวิธีปฏิบัติคือกำหนดเห็นอาการของเวทนาอย่าง

หนึ่งในบรรดาอาการเวทนาทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ทั้งที่เป็นทุกข์สุข หรือ อุเบกขา ทั้งทางกาย และทางใจทุกขเวทนา เช่น ความเจ็บ ความปวด ความเมื่อย ความชา ความคัน ความร้อน ความหนาว ความอับอ้าว ความแสบ ความเหนียว อาการวิงเวียน คลื่นไส้อยากจะอาเจียน อาการแน่นอาการจุกเสียด เสียใจ อยากจะร้องไห้น้อยใจ กลุ้มใจ อึดอัดใจ ไม่สบายใจ 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยการตามกำหนดรู้อาการ ที่ปรากฏทางจิต มีวิธีปฏิบัติดังนี้คือ ตามกำหนดเห็นอาการของจิตอย่างหนึ่งในบรรดาอาการ ของจิตที่ปรากฏอยู่ จิต มโน หรือวิญญาณนี้เป็นนามซึ่งเป็นอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน มากที่สุดรู้เห็นได้ยากขอบตกไปในอารมณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา มีความรวดเร็ว มาก ไม่มีตัวตนเหมือนรูป เห็นได้ยากกว่าอาการ ของรูป เพียงสามารถบอกได้ว่า นามย่อมมี สภาพนุ่มไปหรือสามารถรับรู้อารมณ์ได้ เท่านั้น และ 4) อัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการ กำหนดธรรม โดยกำหนดตามสภาวะธรรมที่เข้ามาทางทวาร ทั้ง 6 ได้แก่ จักขุ ทวาร โสททวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร และมนทวาร (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กล่าวคือ การเห็น การได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสัมผัส การรู้อาการของธรรมอย่างหนึ่งในบรรดาอาการของ ธรรมทั้งหลายที่ปรากฏอยู่

4.2 หลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล)

1. พระครูภาวนาวิหารธรรม วิ (เหล็ก จันทลีโล) สอนวิปัสสนากรรมฐานตาม ระดับสติปัญญาผู้ที่เข้ามารับการอบรม ซึ่งมองถึงวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิธีการปฏิบัติที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งอย่างยิ่งยากที่จะเข้าใจเอง ดังนั้น พระครูภาวนาท่านมองเห็น ความสำคัญของการปฏิบัติโดยมุ่งเน้น สมณะกรรมฐาน ซึ่งเป็นการปฏิบัติมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดสมาธิ ฌานสมาบัติ โลกียอภิญา เป็นโลกียวิชาที่สามารถนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ แต่นำมาซึ่งความสุขแบบโลกียะและวิปัสสนากรรมฐานเน้นในเรื่องของอารมณ์ ระบบ วิธีการ รับรู้อารมณ์ การกำหนด วัตถุประสงค์และวิปัสสนา เพื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ

2. วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล) มีดังนี้ 1) การสอนอริยาบถนั่งยึดหลักการปฏิบัติตามหลักพองหนอ – ยุบหนอ ของพระครู ภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล) หลักของอารมณ์กรรมฐานถ้าอยู่ที่อาการพอง อาการยุบ เป็นกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน อาการเจ็บ ปวด สุข ทุกข์ เฉย ๆ เป็นเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การกำหนดอาการคิด อาการนึก ฟุ้งซ่าน กำหนดจิตออกไปนอกอารมณ์กัมมัฏฐานเป็นจิตตานุ ปัสสนาสติปัฏฐาน 2) การเดินจงกรม 6 ระยะเป็นการกำหนดอาการเคลื่อนไหวของเท้าเป็น อารมณ์ปรมัตถ์แท้ ซึ่งเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา เรียกว่านามปรมัตถ์หรือนามรับอารมณ์ รู้อาการขวย่าง ซ้ายย่าง การก้มดูเท้า เห็นเท้าเป็นการก้มลงดูสันฐานบัญญัติ เป็นอารมณ์ กิเลส ถ้ารู้วิธีถูกต้องก็ทำได้ อารมณ์บัญญัติเป็นอารมณ์สมณะ 3) การกำหนดอริยาบถย่อย เป็นการพิจารณา ซึ่งเป็นอริยาบถที่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะต้องกำหนดด้วย เพราะการ

กำหนดอิริยาบถย่อย ย่อมมีค่าเท่ากับการกำหนดอิริยาบถใหญ่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อผู้ปฏิบัติกำหนดอิริยาบถใหญ่แล้วย่อมได้ศีล สมาธิ ปัญญา เท่ากัน 4) การกำหนดต้นจิต การกำหนดต้นจิตมีรูปกับนามเป็นหัวใจหลักของการกำหนด นามเป็นเบื้องต้น เป็นเจ้านาย เป็นผู้สั่ง รูปก็เป็นคนรับใช้ นามสั่งเพราะตัวเองทำไม่ได้ เลยให้รูปทำ และ 5) การแต่งอินทรีย์ ให้เสมอกัน อินทรีย์ 5 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ข.ป. (ไทย) 31/185/290) ในการปฏิบัติบำเพ็ญภาวนาพัฒนาจิตมีศรัทธาคือความดำรงจิตที่มั่นคงแน่วแน่ในสภาวะธรรมที่ดำเนินอยู่ความเชื่อมั่นสัจธรรมเช่นนี้ทำให้เอาชนะวิกิจจฉานวิภวณ-ความลังเลใจในสภาวะธรรมต่าง ๆ ได้วิริยะ การรักษาภาวะต่อเนื่องดำรงความจดจ่อ ไม่หวั่นไหวไปตามกับธรรมใด ๆ ที่เกิดในจิต สติเมื่อจิตเข้าไปแนบชิดสังขารธรรมใด ๆ ภาวะระลึกจะคอยตามไปอย่างใกล้ชิด และเฝ้าตามดูจิตในจิต ธรรมในธรรม เฝ้าตามระลึกฐานารูปที่เกิดขึ้นและดับไปเป็นปัจจุบัน

4.3 บทบาทการเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล)

1. บทบาทในฐานะผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีดังนี้ 1) คุณสมบัติของครู 7 ประการความเป็นกัลยาณมิตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.ทุก. (ไทย) 20/94/108) ซึ่งเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความงอกงาม เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมต่อการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาจะแนะนำให้สร้างคุณธรรมที่เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นในตนและคบหาแต่กัลยาณมิตรที่ดี เพราะจะยังประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน มีการพัฒนาไปในทางที่ดีมีความสุขทั้งตนเองและสังคม คุณสมบัติของกัลยาณมิตร และ 2) องค์แห่งธรรมกลึก แสดงธรรมหรือสอนการปฏิบัติจะคำนึงถึงว่าจะแสดงธรรมเพื่ออะไร แสดงแล้วมีผลอย่างไรต่อผู้ฟังธรรมด้วย ผู้ทำหน้าที่แสดงธรรมเพื่อให้ผู้อื่นนำไปประพฤติปฏิบัติตามได้นั้น เป็นเรื่องที่ควรพิจารณาให้ละเอียดไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนในหลักธรรมนั้น ๆ ที่จะนำไปแสดง หากว่าเราไม่รู้จริงแล้วย่อมเกิดความผิดพลาดใหญ่หลวงได้อย่างแน่นอนโดยเฉพาะผู้แสดงธรรมที่ยังไม่มีประสบการณ์ ยังไม่มีโอกาสได้รับรสแห่งปฏิเวธธรรมแล้ว เป็นเรื่องที่ต้องระวังให้มาก การจดจำแต่ในตำรา อรรถกถา พระไตรปิฎก เพียงอย่างเดียวเชี่ยวชาญในทางปริยัติ แต่ในทางกลับกันไม่เคยลงมือปฏิบัติ ย่อมเกิดความผิดพลาด คลาดเคลื่อนความเป็นจริง กลายเป็นธรรมเทียมไม่ใช่ธรรมแท้ตั้งปณิธานอันตั้งมั่นในการที่จะถ่ายทอดวิปัสสนากรรมฐาน

2. บทบาทในฐานะผู้สอนกรรมฐาน มีดังนี้ 1) การสอนแบบบรรยายการบรรยายธรรมจะสอนในเรื่องที่เข้าใจง่ายและปฏิบัติได้ผู้ฟังมีส่วนร่วมและเปลี่ยนกิริยาบทตามเวลาที่กำหนดไว้ ผู้เข้าปฏิบัติธรรมส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ 2) การใช้ภาษาการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระครู ท่านจะสอนภาษากายและทางใจซึ่งภาษาทาง

กายจะกอบด้วย ลักษณะของการปฏิบัติที่จะต้องออกภาคสนามโดยจะแสดงเป็นแบบอย่างให้ดูก่อนจากนั้นให้ผู้เข้าปฏิบัติได้ปฏิบัติตามทีละขั้นตอน และ 3) การสอนแบบธรรมสาธกจำวิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรมให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนาของการอภิปรายตามหัวข้อธรรม จนสรุปหลักธรรมได้ซักถามกันระหว่างผู้ปฏิบัติ

3. ด้านบทบาทในฐานะเป็นผู้นำฝึกปฏิบัติ ดังนี้ 1) การถ่ายทอดผ่านสื่อออนไลน์ สื่อที่มาในรูปแบบของออนไลน์ในการสอนวิปัสสนากรรมฐานผ่านช่องทางยูทูบ เฟสบุ๊กของวัดและสำนักปฏิบัติที่สาตาในที่ต่าง ๆ และจะประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวของสำนักปฏิบัติเป็นประจำ และ 2) การถ่ายทอดผ่านหนังสือหรือตำราคู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อประยุกต์ใช้เพื่อนำไปใช้ในหลักสูตรวิปัสสนาและประกอบการสอนกับการปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ท่านได้แนะนำข้อมูลในการศึกษาคือหนังสือวิชาครู ซึ่งได้เขียนถึงหลักและวิธีการปฏิบัติตามแนวตามพระพุทธศาสนา

4. บทบาทในฐานะผู้ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้ 1) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองคุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ. ทำให้เข้าใจตนเองและมองธรรมชาติให้เป็นปัจจุบันในที่สุดเพราะคุณค่าของมนุษย์อยู่ที่การกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดกุศลที่นำไปสู่ความสุขอันแท้จริงในทางพระพุทธศาสนา 2) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวการปรับตัวเองให้เข้ากับครอบครัวได้ดีขึ้น, ไม่สร้างปัญหาเรื่องเดือดร้อน, ช่วยเหลืองานครอบครัวมากขึ้น, ลดความขัดแย้ง, มีความรับผิดชอบมากขึ้น และเป็นผู้เผยแพร่สร้างความดีงามแก่ครอบครัว ด้วยความเมตตากรุณา 3) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับหน้าที่การงาน มีความจดจ่อในการงาน และทำงานเสร็จเร็วขึ้น เพราะไม่ไปเสียเวลากับความคิดเหม่อลอยฟุ้งซ่านหรือเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับงาน อีกทั้งยังมีสติตามรู้จิตตนเองได้ทันควบคุมความคิด คำพูดและการกระทำได้ตลอดคติดกับเพื่อนร่วมงานมีสติเข้าใจประเด็นเนื้อหาของการทำงานได้เร็วมีความซื่อสัตย์สุจริตมีความอดทนยืดยืดเหตุผลเป็นหลักและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้าง และ 4) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมช่วยให้บุคคลมีหิริโอตตปะฐูรหน้าที่ของพลเมืองที่ดี ทำให้สังคมอยู่อย่างปกติสุข ปราศจากการลักขโมยและสร้างความปลอดภัยให้กับชุมชนพร้อมทั้งนำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจให้คนในสังคมเกิดความสามัคคีและสร้างความปรองดองในชุมชนอย่างสันติสุข

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยนี้สามารถอภิปรายการวิจัย ได้ดังนี้

5.1 หลักการและวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา

หลักการของกรรมฐานในพระพุทธศาสนาการ พบว่า กรรมฐานเป็นการกำหนดรู้ความจริงของสภาวธรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของสังขารทั้งหลายหลักการของกรรมฐานที่

เข้ากับทางพระพุทธศาสนาเบื้องต้น ต้องมีการกำหนดรู้ หมายถึงการรู้ถึงความไม่จริง ยั่งยืนของสัตว์โลกที่อยู่ในพื้นแผ่นดิน นำไปสู่การปฏิบัติที่เรียกว่า การศึกษาปริยัติ ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักของการปฏิบัติเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งจะมีหลากหลายสำนักในการนำพาปฏิบัติกรรมฐานที่มีความแตกต่างกันออกไปเช่น ความรู้สึกสุขสบายหรือทุกข์ที่ปรากฏขึ้นในทางร่างกาย โดยกำหนดตามสภาวะธรรมที่เข้ามาทางทวาร ทั้ง 6 ได้แก่จักขุ ทวาร โสถทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร และมโนทวาร (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กล่าวคือ การเห็น การได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสัมผัส สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุนทร สุนทโร (แช่เตียว) (2554 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแบบพอง-ยุบ ตามแนวการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถระ” ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ซึ่งการฝึกสติที่เข้าไปตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ของสติปัฏฐาน 4 อารมณ์ คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนาจิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน อารมณ์ทั้ง 4 นี้สามารถสังเคราะห์ในรูปและนาม คือ กายานุปัสสนา จัดเป็นรูปเวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนาจัดเป็นนาม ธัมมานุปัสสนาจัดเป็นทั้งรูปและนาม โดยอาศัยองค์ธรรมที่สำคัญ คือ อาตาปี ได้แก่ ความเพียร สติมา มีสติระลึกรู้ สัมปชาโน ประกอบด้วยสัมปชัญญะ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแบบพอง – ยุบ เป็นวิธีการปฏิบัติที่คิดค้นแนวทางการเจริญโดยพระโสภณมหาเถระ หรือ (มหาสีสยาตอ) โดยท่านค้นพบวิธีเจริญวิปัสสนาแบบพอง-ยุบ ตามหลักฐานที่ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร กายานุปัสสนา หมวดธาตุมนสิการปัพพะ ว่าด้วย วาโย ธาตุปัพพะ คือการพิจารณาธาตุลมเป็นลมในท้องที่ดันลมให้พองออกและยุบลง โดยความเป็นรูปและนามพิจารณารูปนามโดยความเป็นพระไตรลักษณ์

5.2 หลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิหารธรรม วิ.

(เหล็ก จนทสีโล) พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นการกระทำอันเป็นที่ตั้งแห่งการงานแห่งการเห็นแจ้งในรูปนามโดยความเป็นไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้ให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันโลกทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและรอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา สารสำคัญของ การปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุนทร สุนทโร (แช่เตียว) (2554 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแบบพอง-ยุบ ตามแนวการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถระ” ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ซึ่งการฝึกสติที่เข้าไปตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ของสติปัฏฐาน 4 อารมณ์ คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนาจิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน อารมณ์ทั้ง 4 นี้สามารถสังเคราะห์ในรูปและนาม คือ กายานุปัสสนา จัดเป็นรูปเวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนาจัดเป็นนาม ธัมมานุปัสสนาจัดเป็นทั้งรูปและนาม โดยอาศัยองค์ธรรมที่สำคัญ คือ อาตาปี ได้แก่ ความเพียร สติมา มีสติระลึกรู้ สัมปชาโน ประกอบด้วยสัมปชัญญะ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแบบพอง-ยุบ

เป็นวิธีการปฏิบัติที่คิดค้นแนวทางการเจริญโดยพระโสภณมหาเถระ หรือ (มหาสีสยาตอ) โดยท่านค้นพบวิธีเจริญวิปัสสนาแบบพอง-ยุบตามหลักฐานที่ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร กายานุปัสสนา หมวดธาตุมนสิการปัพพะ ว่าด้วย วาโย ธาตุปัพพะ คือการพิจารณาธาตุลมเป็นลมในท้องที่ดันลมให้พองออกและยุบลง โดยความเป็นรูปและนาม พิจารณารูปนามโดยความเป็นพระไตรลักษณ์

5.3 บทบาทการเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของพระครูภาวนาวิหาร

ธรรม วิ. (เหล็ก จันทลีโล) พบว่า บทบาทการเผยแผ่ 1) คุณสมบัติของครู 7 ประการความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความงอกงาม เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมต่อการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาจะแนะนำให้สร้างคุณธรรมที่เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นในตนและคบหาแต่กัลยาณมิตรที่ดี เพราะจะยังประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน มีการพัฒนาไปในทางที่ดีมีความสุขทั้งตนเองและสังคม คุณสมบัติของกัลยาณมิตร องค์แห่งธรรมกถึก แสดงธรรมหรือสอนการปฏิบัติจะคำนึงถึงว่าจะแสดงธรรมเพื่ออะไร แสดงแล้วมีผลอย่างไรต่อผู้ฟังธรรมด้วย ผู้ทำหน้าที่แสดงธรรมเพื่อให้ผู้อื่นนำไปประพฤติปฏิบัติตามได้นั้น เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาให้ละเอียดไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนในหลักธรรมนั้น ๆ ที่จะนำไปแสดง หากว่าเราไม่รู้จริงแล้วย่อมเกิดความผิดพลาดใหญ่หลวงได้อย่างแน่นอนโดยเฉพาะผู้แสดงธรรมที่ยังไม่มีประสบการณ์ ยังไม่มีโอกาสได้รับรสแห่งปฏิเวธธรรมแล้ว เป็นเรื่องที่ต้องระวังให้มาก การจดจำแต่ในตำรา อรรถกถา พระไตรปิฎก เพียงอย่างเดียวเชี่ยวชาญในทางปริยัติ แต่ในทางกลับกันไม่เคยลงมือปฏิบัติ ย่อมเกิดความผิดพลาด คลาดเคลื่อนความเป็นจริงกลายเป็นธรรมเทียมไม่ใช่ธรรมแท้ตั้งปณิธานอันตั้งมั่นในการที่จะถ่ายทอดวิปัสสนากรรมฐานสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการจำปา กิตติปัญญา (ค่านอก) (2555 บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูคงนครพิทักษ์ (หลวงพ่อดง จิตติปัญญา)” ผลการวิจัยพบว่า ท่านเน้นการสอนในเรื่องการเจริญสติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักของพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสติปัฏฐาน 4 คือ การพิจารณากาย การพิจารณาเวทนา การพิจารณาจิต และการพิจารณาธรรม เน้นสอนหลักการทำสติภาวนาตามรู้ความคิดให้ สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน คือ ให้สามารถทำสติภาวนาตามหลักพุทธคุณ อัมมคุณ และสังฆคุณ เป็นต้น โดยเน้นการปฏิบัติหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน ให้มีความเมตตา กรุณา มีศีลธรรม มีจริยธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการอบรมพระสงฆ์ในเขตปกครองในภาคต่าง ๆ ระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะจังหวัด เป็นต้น นอกจากนั้นควรมีโครงการ 1 ตำบล 1 สำนัก

ปฏิบัติธรรม โดยยึดมติของมหาเถรสมาคม กำหนดจัดอบรมที่วัดที่เห็นว่าเห็นสมควร มีพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้ให้การอบรมวิปัสสนากรรมฐาน อาจจะเป็นหลักสูตรระยะสั้นตามระยะเวลาที่กำหนด และมีเกียรติบัตรแก่ผู้ผ่านการอบรม เพื่อนำไปเสนอขอเลื่อนตำแหน่ง การปกครองคณะสงฆ์ต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแนวทางการบริหารสำนักเรียนบาลีควบคู่กับสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนสืโล) เพื่อให้นักเรียนและเยาวชนเกิดการรับรู้เรื่องอารมณ์ที่สอดคล้องกับสภาวะปัญหาทางสังคมที่เข้ามากระทบจิตใจของนักเรียนในปัจจุบัน
2. ศึกษาวิธีการสอนกรรมฐาน : เฉพาะกรณีศึกษากัมมัฏฐานตามแนวพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนสืโล) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระวิปัสสนาจารย์แต่ละรูปในภาคอีสานตอนล่าง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบทบาทการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระครูภาวนาวิহারธรรม วิ. (เหล็ก จนสืโล) ดังนี้

1. การมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ ส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าทางปฏิบัติ และมีความเป็นพระธรรมกถึก คือ สามารถแสดงธรรมหรือสอนการปฏิบัติด้วยการอธิบายเนื้อหาอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อลดละความสงสัยของผู้ปฏิบัติ และประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างของลูกศิษย์
2. วิธีเน้นการสอนกรรมฐานแบบบรรยาย โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายต่อทุกเพศทุกวัย พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติถามอย่างเป็นกันเอง ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจง่ายและเหมาะสมต่อการปฏิบัติ
3. การสอนตามสถานการณ์และบูรณาการเข้ากับปัจจุบัน โดยการใช้สื่อโซเชียล ประกอบ เช่น ยูทูบ ไลน์ เฟซบุ๊ก และเว็บเพจของวัด เป็นวิธีการเผยแผ่ที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติที่ไม่ค่อยมีเวลาว่าง และไม่สามารถมาปฏิบัติที่สถานที่ปฏิบัติธรรมได้

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปลัดสุนทร สุนทโร (แช่เตียว). (2554). *ศึกษาหลักปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแบบพองยุบตามแนวการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2546). *วิปัสสนากรรมฐาน ภาค 1 เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

- พระอธิการจำปา กิตติปัญญา (คำนอก). (2555). *การศึกษายาทาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูคงนครพิทักษ์ (หลวงพ่อกง ฐิติปัญญา)*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.